

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

עליך לענות על <u>ארבע</u> שאלות מפרקים ראשון ושני כדלקמן: על <u>שתי</u> שאלות לפחות מפרק ראשון (דברים), על שאלה <u>אחת</u> לפחות מפרק שני (נביאים), ועל שאלה <u>אחת</u> נוספת לבחירתך.	פרק ראשון — דברים	—	(18x4)	—	72	נקודות
	פרק שני — מלכים ב, ירמיה, יחזקאל	—	(18x1)	—	18	נקודות
	פרק שלישי — עזרא, נחמיה	—	(10x1)	—	10	נקודות
	פרק רביעי — שאלת נושא	—	סך הכול	—	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טייטה" בראש כל עמוד המשמש טייטה.
כתיבת טייטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

עליך לענות על ארבע שאלות מפרקים ראשון ושני (שאלות 1-8) כדלקמן: על שתי שאלות לפחות מפרק ראשון (שאלות 1-5), על שאלה אחת לפחות מפרק שני (שאלות 6-8), ועל שאלה אחת נוספת לבחירתך (שאלות 1-8). לכל שאלה – 18 נקודות.

פרק ראשון – דברים

1. יחידת "הברית"

עייין בפרשת "שמע" (דברים, פרק ו', פסוקים ד'–ט') ובפרשת "והיה אם שמע" (דברים, פרק י"א, פסוקים י"ג–כ"א).

א. על פי פירוש שלמדת, ציין שני הבדלים בין פרשיות אלו.

(6 נקודות)

ב. (1) על פי רמב"ן, המילים "ה' אֶל־לִהְיוֹנוּ ה' אֶחָד" (דברים, פרק ו', פסוק ד') הן מצווה מבוארת.

הסבר מהי מצווה מבוארת, וכתוב איזו מצווה המילים "ה' אֶל־לִהְיוֹנוּ ה' אֶחָד" מבארות.

(2) על פי רש"י, המילים "ה' אֶל־לִהְיוֹנוּ ה' אֶחָד" מתייחסות לשני זמנים שונים. הסבר את המילים האלה על פי

פירוש זה.

(7 נקודות)

ג. תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף פ"ו, עמוד א': "וַאֲהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" – שיהא שם שמיים מתאהב על ידך. שיהא

קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו באמונה, ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות ואמרות

עליו? אשרי אביו שלימדו תורה, אשרי רבו שלימדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה –

ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר'."

(1) במה שונה הפירוש שבמסכת יומא לציווי "וַאֲהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" מן הפשט של הכתוב?

(2) הסבר כיצד האדם המתואר במסכת יומא מקיים את הציווי "וַאֲהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".

(5 נקודות)

2. יחידת "פתח תפתח"

א. לפניך שני פסוקים.

"בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" (דברים, פרק כ"ד, פסוק ט"ו).

"לֹא תִלֵּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד בֹּקֶר" (ויקרא, פרק י"ט, פסוק י"ג).

(1) על פי פירוש שלמדת, מתי השוכר צריך לשלם לפועל את שכרו על פי הפשט של הפסוקים האלה, ומתי השוכר

צריך לשלם לפועל את שכרו על פי חז"ל?

(2) על פי חז"ל, באיזה שכיר עוסק הפסוק בספר ויקרא, ובאיזה שכיר עוסק הפסוק בספר דברים?

(6 נקודות)

ב. עיין בדברים, פרק כ"ד, פסוקים י"ד-ט"ו.

רש"י (לפסוק ט"ו): "וזהו בך חטא" - מכל מקום, אלא שממהרין להיפרע על ידי הקורא."

מה רש"י מלמד על הנהגת ה' בעולם?

(7 נקודות)

ג. עיין בדברים, פרק כ"ד, פסוק כ"א.

"כלי יקר" מבאר פסוק זה בדרך הדרש:

"מזהירו על גזל עניים שלא יעזוב חילו [ישאיר עושרו] ליורשיו אחריו [...] וכן לא תבקש לעזוב העוללות למי

שיהיה אחריו, אלא לגר ליתום יהיה [...] ואל תדאג לומר אם לא אשאיר אחריי מאומה לזרעי מהיכן [הם]

יתפרנסו [...]?! זכית עכשיו לשדות וכרמים ברצון האל יתברך, הוא ישלח גם מלאכו לפני זרעך אחריו ויתן

להם די מחסורם."

(1) על פי "כלי יקר", הסבר את המילה "אחריו" שבפסוק זה.

(2) על פי "כלי יקר", הסבר בלשונך מפני איזה מעשה התורה מזהירה בפסוק זה.

(5 נקודות)

3. יחידת "מצוות ההנהגה" – פרשת המלך

ענין בפרק י"ז, פסוקים י"ד-כ'.

א. תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף כ ע"ב: "רבי יהודה אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד

להם מלך, ולהכריז זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה.

רבי נהוראי אומר: לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן [של ישראל. בקשת המלך מנוסחת כתלונה של

עם ישראל].

(1) הסבר את המחלוקת בין רבי יהודה לבין רבי נהוראי.

(2) הבא ראיה מפסוקים י"ד-ט"ו לכל אחת מן הדעות האלה.

(6 נקודות)

ב. ספורנו (לפסוק י"ד): "והיה הרשות במינוי המלך כמו שהיה הרשות ביפת תואר, אשר רמז שסופו לשנואתה

ולהוליד ממנה בן סורר ומורה".

על פי ספורנו, כתוב נקודת דמיון אחת בין פרשת המלך ובין פרשת אשת יפת תואר. (7 נקודות)

ג. רמב"ם (הלכות מלכים ומלחמות, פרק ג', הלכה ה'): "המלך אסור לשתות דרך שכרות, שנאמר: 'אל למלכים

שְׁתוּ יין' (משלי, פרק ל"א, פסוק ד'), אלא יהיה עוסק בתורה ובצורכי ישראל ביום ובלילה, שנאמר: 'והיתה עמו

וקרא בו כל ימי חייו' (דברים, פרק י"ז, פסוק י"ט)".

(1) מה הרמב"ם מוסיף על הציוויים למלך שבפסוקים י"ח-י"ט? ציין שני פרטים.

(2) מהו הטעם לאיסור שהרמב"ם מזכיר?

(5 נקודות)

4. יחידת "לא תוכל להתעלם"

עיין בפרק ט"ז, פסוקים י"ח-כ'.

א. "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ" (פסוק י"ח).

(1) מהו התפקיד של ה"שופטים", ומהו התפקיד של ה"שוטרים"?

(2) מדוע יש צורך במינוי שופטים "לשבטיך" ולא די למנות שופטים "בכל שעריך"? ענה על פי אחד מן הפירושים

שלמדת.

(6 נקודות)

ב. "צֹדֵק צֹדֵק תִּרְדֹּף" (פסוק כ').

(1) על פי ההקשר של פסוק י"ט, מי מצווה בציווי "צדק צדק תרדף" שבפסוק כ'? נמק את תשובתך.

(2) רש"י: "הלוח אחר בית דין יפה".

ספורנו: "כשתיתן לך שופטים... בחר את היותר שופטי צדק".

על פי כל אחד מן הפרשנים, מי מצווה בציווי "צדק צדק תרדף"?

(7 נקודות)

ג. "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ... וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֹדֵק" (פסוק י"ח).

"כלי יקר": "ביאור העניין הוא שפסוק זה ציווי למי שיש סיפק בידו [שיש לו יכולת] למנות דיינים, שימנה אותם

על מנת שיהיו דיינים ולא יחניפו אפילו לזה הממנה אותם... ונמשך בזה בקל וחומר, שישפטו את כל העם

משפט צדק, כי אם לא יחניפו גם לך קל וחומר לכל העם".

(1) לאיזה מן הפירושים שבסעיף ב דומה הפירוש של ה"כלי יקר"? הסבר את תשובתך.

(2) באר את הקל וחומר שבדברי ה"כלי יקר".

(5 נקודות)

5. יחידת "דיני מלחמה"

עיין בפרק כ', פסוקים י'–כ'.

א. רמב"ן (לפסוק י'): "קריאת השלום אפילו במלחמת מצווה היא".

(1) בפסוק י' ובפסוק י"ז כתובים שני ציוויים הסותרים לכאורה זה את זה.

– מה הם שני הציוויים?

– על פי רמב"ן, הסבר כיצד אפשר ליישב את הסתירה?

(2) על פי שיטת רמב"ן, ציין הבדל אחד בין היחס הנדרש מעם ישראל כלפי עמים רחוקים ובין היחס הנדרש מהם כלפי עמי כנען.

(6 נקודות)

ב. עיין בפסוקים י"ט–כ'.

(1) על פי הפשט, מהו המצב המתואר בפסוקים אלה, מה התורה מתירה במצב זה ומה היא אוסרת במצב זה?

(2) רמב"ן (לפסוק כ'): "ולא אמרה תורה רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא וגו' – אלא להקדים ולומר

שאלן סרק קודם לאילן מאכל".

על פי רמב"ן, מה התורה מצווה בנוגע לשני סוגי העצים?

(7 נקודות)

ג. "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה" (פסוק י"ט).

פסוקים י"ט–כ' עוסקים בדיני מלחמה, אך רבי יוחנן, במסכת תענית, רואה בהם משל לנושא אחר:

תלמוד בבלי, תענית, ז', ע"א: "אמר ר' יוחנן: מאי דכתיב 'כי האדם עץ השדה'? וכי אדם עץ

שדה הוא? ... אם תלמיד חכם הגון הוא – ממנו תאכל ואותו לא תכרות".

רש"י: "ממנו תאכל – לְמַד הִימָנו".

על פי רבי יוחנן, מי הוא הנמשל לעץ פרי? כיצד אפשר "לאכול" מעץ זה?

(5 נקודות)

פרק שני – מלכים ב, ירמיה, יחזקאל

6. מלכים ב, פרק כ"א

א. (1) עיין בפסוקים א'–י"א.

על פי פסוק י"א, חטאי מנשה היו חמורים במיוחד.

מדוע נחשבים חטאי מנשה המתוארים בפסוקים אלה לחמורים במיוחד?

(2) עיין בפסוק ג' ובפסוק י"ג.

הסבר מדוע הכתוב מזכיר את אחאב בפסוקים אלה.

(6 נקודות)

ב. (1) הסבר את משל מחיית הצלחת בפסוק י"ג ואת הנמשל.

(2) הבא ראיה מספר **מלכים ב**, פרק כ"ה, שהנבואה הנרמזת במשל התממשה.

(7 נקודות)

ג. רלב"ג (לפרק כ"א, פסוק ט"ז): "וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד" – ידמה שהוא היה הורג כל מי שלא

הסכים לעבוד עבודת גילולים, ו[את] הנביאים המוכיחים אותם [את מי שעבד עבודת גילולים]".

על פי רלב"ג, מהו הקשר בין פסוק ט"ז ובין חטאי מנשה המוזכרים בתחילת הפרק?

(5 נקודות)

7. ירמיה, פרק א'

- א. ירמיהו חושש לקבל עליו את השליחות הנבואית ואומר "הֲנִהּ לֹא יִדְעָתִי דְבַר כִּי נֶעַר אֲנִכִּי" (פסוק ו').
רש"י (לפסוק ו'): "כי נער אנכי" – איני כדאי להוכיח. משה הוכיחם סמוך למיתתו כבר נחשב בעיניהם בכמה ניסים שעשה להם [...] אני, בתחילת שליחות, אני בא להוכיח?"
- (1) על פי רש"י, מהי הסיבה לחשש של ירמיהו? בתשובתך הסבר את ההשוואה שירמיהו עורך בינו לבין משה.
 (2) על פי רש"י, מהי המשמעות של המילה "דְבַר" בפסוק ו'?
- (6 נקודות)
- ב. על פי פירוש מלבי"ם לפסוק ו', יש שלושה נימוקים לחשש של ירמיהו:
 א. שהנער לא יערב ליבו לגשת בפני גדולים.
 ב. שהנער אינו יודע לסדר דבריו במליצה ולשון צח, שעל זה צריך הרגל רב.
 ג. מצד העם שנשלח אליהם, שלא יישאו פנים לנער צעיר הימים ויקומו עליו ויהרגוהו".
- על פי פסוקים ז'–ח', הסבר בלשונך את תשובת הקב"ה לירמיהו על שניים מן הנימוקים האלה. בסס את תשובתך על הכתוב.
 (7 נקודות)
- ג. "רֵאָה הַפֶּקֶדֶתִיךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל הַגּוֹיִם וְעַל הַמַּמְלָכוֹת לְנִתּוֹשׁ וְלִנְתּוֹץ וְלִהְיֹאֲבִיד וְלִהְרוֹס לְבָנוֹת וְלִנְטוֹעַ" (פסוק י').
אלשיך (לפסוק י'): "הנה אין כוונת נבואותיך לנתוץ, רק [אלא] כדי שישובו בתשובה ויתוקנו כי בעלי בחירה המה [...] כי מה שהוא נבואות לנתוץ ולנתוש הכוונה היא לבנות ולנטוע [...] שהוא כדי שישמעו ויקבלו מוסר וישובו וְאֲבָנִים וְאֲטָעִים [...] ולכן אל תאמר כי אתה נביא [שמתנבא] על רעה, כי אדרבא עיקר הכוונה היא על תיקון".
- על פי אלשיך, הסבר את דברי ה' לירמיהו בפסוק י'. (5 נקודות)

8. יחזקאל, פרק ל"ז

א. (1) עיין בפסוקים א'–י"ד.

חלק את הקטע לשני חלקים, וכתוב כותרת לכל חלק.

(2) עיין בפסוקים י"א–י"ב.

מהו הנמשל לעצמות, ומהו הנמשל להחייאתן?

(6 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ז'–י"ד.

(1) על פי פסוקים אלה, מה הייתה האווירה בעם בזמנו של יחזקאל? בסס את תשובתך על הכתוב.

(2) מה היה הרקע ההיסטורי לאווירה זו?

(7 נקודות)

ג. עיין בשלושת המקורות שבטבלה שלפניך.

דברים, פרק ל', פסוק ו'	ירמיה, פרק ל"ב, פסוקים ל"ח–ל"ט	יחזקאל, פרק ל"ו, פסוקים כ"ה–כ"ז
"וַיֹּמַל ה' אֶלְקִיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לִבָּב זִרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֶלְקִיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חִיִּיךָ."	"וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹקִים וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד וְדָרוֹךְ אֶחָד לִירְאָה אוֹתִי כָּל הַיָּמִים לְטוֹב לָהֶם וּלְבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם."	"וְזִרְקִתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם. וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשָׁה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסַּרְתִּי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. וְאֶת רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם."

שלושת המקורות עוסקים במה שעתיד להתרחש בגאולת ישראל. ציין שתי נקודות דמיון בין שלושת המקורות.

(5 נקודות)

פרק שלישי – עזרא, נחמיה

בפרק זה עליך לענות על אחת מן השאלות 9–10 (18 נקודות).

9. עזרא – הצהרת כורש וראשית שיבת ציון

- א. (1) – על פי פרק א', פסוקים ב'–ד', ציין שתי זכויות שניתנו ליהודים בהצהרת כורש.
- על פי מה שלמדת, ציין זכות לאומית אחת שלא ניתנה להם.
- (2) בנבואת הנחמה של ירמיהו (**ירמיה**, פרק ל"א, פסוק כ') נאמר: "שׁוּבִי בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל שְׁבִי אֶל עַרְיָה אֱלֹהֶיךָ".
- על פי **עזרא**, פרק ב', מהו הביטוי שמוכיח כי נבואה זו התקיימה בראשית ימי שיבת ציון?
- (9 נקודות)
- ב. (1) מי היו נבוכדנצאר, כורש וששבצר, ומהו הקשר של כל אחד מהם לכלי המקדש המושבים לירושלים?
- (2) – על פי פרק ג', מי הם שני המנהיגים שעמדו בראש העלייה לארץ־ישראל?
- על פי מה שלמדת, מהו הייחוס של כל אחד מן המנהיגים, ומה הן הציפיות שייחוס זה מעורר?
- (9 נקודות)

10. נחמיה

- א. (1) לכמה שנים מינה מלך פרס את נחמיה להיות פחה (מושל) בארץ? היעזר בפרק א', פסוק א', ובפרק י"ג, פסוק ו'.
- (2) עיין בפרק ג'.
- כתוב מהי הפעולה העיקרית שעשה נחמיה בבואו לירושלים, והסבר מדוע עשה זאת.
- (9 נקודות)
- ב. (1) כתוב באיזה הקשר מוזכר סנבלט החורני.
- (2) מה אפשר ללמוד על האופן שבו הנהיג נחמיה את העם מן הדרך שבה הוא התמודד עם תופעת הנישואים לנשים נוכריות? היעזר ב**נחמיה**, פרק י"ג, פסוקים כ"ג–כ"ח.
- (9 נקודות)

פרק רביעי – שאלת נושא

ענה על שאלה 11 – שאלת חובה. (10 נקודות)

11. מנהיגות

מסילת ישרים (פרק י"ט): "ואלה הם הרועים האמיתיים של ישראל, שהקב"ה חפץ בהם הרבה, שמוסרים עצמם על צאנו, ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם בכל הדרכים ועומדים תמיד בפרץ להתפלל עליהם ולבטל הגזרות הקשות ולפתוח עליהם שערי הברכה".

א. מתוך הפרקים שלמדת, ציין דוגמה למנהיג שהתפלל למען עם ישראל. בתשובתך ציין מיהו המנהיג, מדוע התפלל למען עם ישראל, ומה היה תוכן תפילתו. (3 נקודות)

ב. כתוב חיבור קצר (שבע עד עשר שורות), ובו הסבר מהי לדעתך המנהיגות האידיאלית. בחיבורך ציין שלוש תכונות של מנהיג ראוי, והסבר כיצד כל אחת מן התכונות שצינת באה לידי ביטוי בפועלו של מנהיג תנ"כי אחר (כתוב על שלושה מנהיגים שונים).

אפשר לכתוב על כל מנהיג תנ"כי, גם אם לא למדת עליו השנה. אפשר להיעזר במקורות האלה:

ירמיה, פרק כ"ח

עזרא, פרק ז'

נחמיה, פרק ב'

נחמיה, פרק י'

(7 נקודות)

בהצלחה!